

MUSIQANING INSON HAYOTIDAGI O'RNI

Amatov Javohir Muxtorbek o'g'li

O'zbekiston Davlat san'at va madaniyat inistitutining

Farg'ona mintaqaviy filiali 4-bosqich talabasi

Annotasiya: Musiqa san'ati juda qadimda paydo bo'lgan. Ibtidoiy jamoa tuzumi davrida yashagan odamlar tabiatdagi musiqiy va shovqin tovushlarni farqlay bilganlar, kuylashni o'rganganlar, dastlabki cholg'u sozlarini yaratganlar. Hozirgi kungacha bu sozlar takomillashgan, ulardagi ijro uslublari ham rivojlanib boyigan. Xalq orasidagi musiqiy qobiliyatlarga ega bo'lgan kishilar ajoyib musiqa asarlari yaratib musiqa san'atini boyitganlar. Ma'lumki yaratuvchanlik, ijod, insonga xos fazilatdir. Har bir avlod kuy va qo'shiqlarga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritgani uchun bu asarlar xalqniki degan fikr asoslidir. Shunday ekan musiqa inson hayoti uchun muhim hisoblanib mazkur maqolada musiqaning inson hayotidagi o'rnini bilib olishimiz mumkin.

Kalit so'zlar: musiqa, inson, ritm, dunyo qarash, estetik, iste'dod, his-tuyg'u

Kirish. Musiqa – kuchli assotsiativ omil hisoblanib, u insoniyatni birlashtiradi, uni yaxlitlikka olib keladi. Inson turli xil holatlarda bo'lganda musiqa eshitishni xohlaydi. Qanday kayfiyatdaligiga qarab musiqa tanlaydi. Ba'zi insonlar hayotdan zavqlansa, baxtliligini his etsa, xursand, kayfiyati yaxshi bo'lganda sho'x musiqa eshitsalar, g'amga botgan, har xil yomon xotiralarni eslagan, kimnidir sog'ingan, kayfiyati tushgan insonlar esa g'amgin, sokin musiqa eshitadilar. Musiqa ijodiy shaxslar sog'ligi va organizmiga ko'proq ta'sir qiladi, ko'pincha ular musiqadan yo ilhomlanishadi yoki musiqa ularni aksincha zeriktiradi, u doimo bizning xotiralarimiz bilan parallel harakatlanadi.

Musiqaning inson ruhiyatiga ta'sir qilishining tugallanmas imkoniyatlari haqida qadimdan musiqashunoslar, mutafakkirlar va olimlar diqqatini o'ziga tortgan. Faylasuflar, psixologlar, pedagoglar va jamoat arboblari san'atlar Ichida musiqa san'atining insonni shaxs sifatida shakllanishiga ta'sir qiladigan xususiyatlarini aniqlashga uringanlar. Qadim zamonlardan musiqaning, ayniqsa, uning komponentlari - ritm va kuyning inson kayfiyatiga ta'siri, uning ichki dunyosini o'zgartirishi haqida fikrlar mavjud bo'lgan.

Musiqa san'ati estetik tarbiyaning muhim omili sifatida shaxs shakllanishiga kuchli ta'sir etadi. Oilada, bog'chada, maktabda musiqa mashg'ulotlarini maqsadga muvofiq tarzda uyushtirish, yosh avlodning ichki dunyosini boyitish va san'atni to'g'ri tushinishdagi samarali yo'ldir. Musiqa tarbiyasi estetik tarbiyaning tarkibiy qismi hisoblanadi. Inson shaxsini shakllantiruvchi yetakchi omillardan biri ta'lim-tarbiyadir.

Estetik tarbiya esa uning tarkibiy qismi sifatida go'zallikning mohiyati, estetik va axloqiy hissiyotlarning birligi, san'atning xalqchilligi to'g'risidagi ta'limotga suyanib, o'quvchilarning ob'ektiv dunyo haqidagi bilimini kengaytiradi va chuqurlashtiradi, ijodiy qobiliyatini va iste'dodini o'stiradi hamda ularda yuksak ma'naviy fazilatlarining tarkib topishiga yordam beradi.

Bolalar hayotida musiqa. Musiqa bolaning badiiy va ijodiy faoliyatida muhim o'rin tutadi. Bolalar musiqa tinglash, turli xil asboblarda musiqa qatorlari va tovushlarini takrorlashdan zavqlanishadi. Erta va maktabgacha yoshda birinchi marta jiddiy musiqa mashg'ulotlariga qiziqish paydo bo'ldi, bu keyinchalik haqiqiy sevimli mashg'ulotga aylanishi va musiqiy iste'dodning rivojlanishiga hissa qo'shishi mumkin. Bolalar qo'shiq aytishni, musiqa ostida turli xil ritmik harakatlarni bajarishni o'rganadilar, bu musiqa qulog'ini, vokal qobiliyatini, ritm tuyg'usini rivojlantiradi. Bolalarning musiqiy tarbiyasi pedagogik jarayon sifatida ichki jarayonlar va tashqi ta'sirlar jarayonini qamrab oladi ularning birligi, chunki uning hayotining ichki qonunlariga muvofiq davom etadigan shaxsning musiqiy rivojlanishi tashqi ta'sirlarga bo'ysunadi.

Ma'lumki, odamlar hayotining turli jarayonlarida musiqadan mohirona foydalanish ularning uyg'unligini tartibga solishi mumkin. Binobarin, Markaziy asab tizimining tuzilishi va funktsiyasining xususiyatlari bolaning musiqaga hissiy ta'sirchanligining namoyon bo'lishining fiziologik oldindan yuborilishidir. Bolaga estetik ta'sir ko'rsatadigan musiqiy tasvirlar, shu bilan birga, uning asab tizimini mustahkamlashga, quvonchli tajribalarni keltirib chiqarishga va axloqiy fazilatlarini shakllantirishga yordam beradi.

Musiqa mohiyatan, mazmunan hissiydir. Musiqaga hissiy sezgirlik eng muhim musiqiy qobiliyatlardan biridir. Bu insonning hissiy sohasini, ayniqsa bolaligida rivojlantirish uchun beqiyos imkoniyatlarni beradi. Bu, shuningdek, hayotda hissiy sezgirlikni rivojlantirish, Mehribonlik, boshqa odamga hamdard bo'lish qobiliyati kabi fazilatlarini tarbiyalash bilan bog'liq. Hissiy sferaning buzilishining sabablari har xil, ammo, qoida tariqasida, ularning kelib chiqishida– bolalar rivojlanishining dastlabki bosqichlarida (go'daklik, erta bolalik, maktabgacha yoshda) ba'zi muammolar va kechikishlar bilan bog'liqdir. Musiqa, har qanday ijod singari, bastakorning dunyoqarashini doimiy ravishda ifoda etadi va yaxshilik va yomonlikning kuchli quroli bo'lishi mumkin. San'atning eng ilhomlangan shakllaridan biri bo'lib, u o'zining ritmi, ohangi, uyg'unligi, dinamikasi, turli xil tovush birikmalari va nuanslari bilan cheksiz his-tuyg'ular va kayfiyatlarni etkazishga qodir. Musiqaning kuchi shundan iboratki, ongni chetlab o'tib, u to'g'ridan-to'g'ri ruhga, ong ostiga kirib, odamning kayfiyatini yaratadi. Uning mazmuniga ko'ra, u eng ulug'vor va olijanob his-tuyg'ularni yoki aksincha, eng qorong'u istaklarni keltirib chiqarishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov I.A. “Yuksak bilimli intellektual avlodni tarbiyalash mamlakatni barqaror taraqqiy ettirish va modernizatsiya qilishning eng muhim sharti” mavzusidagi Xalqaro Konferensiyaning ochilish marosimidagi nutq. “Xalq so‘zi” 2012 yil 18 fevral.
2. Mamirov Q. Musiqa vositasida yoshlarni axloqiy-estetik ma’naviyat ruhida tarbiyalash. //Musiqiy ta’lim va ma’naviyat. Resp. Ilmiy-nazariy konf.mat.to‘plami. – T.: Nizomiy nom. TDPU, 1998. – 3-5- b.
3. Vetlugina N.A. Razvitie muzikalnykh sposobnostey doskolnikov v protsesse muzikalnykh igr. M.: APN, 1988g., -247str.
4. Soipova D. Musiqiy-nazariy bilimlarni o‘zlashtirish jarayonini takomillashtirish. T.:Fan va texnologiyalar nashriyoti, 2005 y., -84 bet.
5. Немов Р. С. Психология. Кн. 2. М.: ВЛАДОС, 2001
6. Зимина А. Н. Основы музыкального воспитания и развития детей младшего возраста. М.: ВЛА ДОС, 2000.